

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЖУРНАЛІСТИКИ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ**

**НАУКОВО-ЛІТЕРАТУРНА, ПОЛІТИЧНА ГАЗЕТА
«РОДНОЙ КРАЙ» (1906 – 1919 РР.):
СТРУКТУРА, АВТОРИ, ТЕМАТИКА**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти “бакалавр”

Виконав: студентка IV курсу 461 групи
Спеціальності 061 Журналістика
Освітньо-професійної (наукової) програми
Журналістика

Белашова Ірина Вікторівна

Керівник: доктор філологічних наук, професор,
Різун Володимир Володимирович

Рецензент: представник Національної ради з
питань телебачення та радіомовлення в
Херсонській області
Мовчан Сергій Олексійович

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГАЗЕТИ «РОДНОЙ КРАЙ»	6
1.1. Зародження преси на Херсонщині.....	6
1.2. Науково-літературна, політична газета «Родной край»: вихідні дані, історія виходу.....	9
1.3. Відомості про засновника і редактора газети.....	11
1.4. Характеристика видавництв Херсонської губернії.....	14
РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРНО-ТЕМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВИДАННЯ ...	16
2.1. Авторський склад газети.....	16
2.2. Анонімні матеріали та передруки.....	26
2.3. Аналіз тематичних номерів газети.....	28
2.4. Характер рекламних оголошень видання.....	33
2.5. Листування з читачами як свідчення зв'язку з аудиторією.....	35
2.6. Характеристика додатків газети «Родной край».....	39
ВИСНОВКИ	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	47

ВСТУП

Актуальність теми. На сьогодні досить актуальною є проблема тематичного та структурного оформлення сучасних газет, зокрема і херсонських. Неграмотність, одноманітність матеріалів, одноманітність тем – все це знижує їхню популярність і звужує коло аудиторії. Сучасні журналісти розучилися писати не просто інформативно, а й образно, цікаво й захоплююче.

Безперечно, виникає питання, чим може допомогти дослідження газет початку ХХ ст. Звичайно, тоді були інші масштаби та реалії життя. Воно не було таким інформаційно насиченим і шаленим, як сьогодні.

Але зразки матеріалів того часу, зокрема такого великого проекту як «Родной край», що видавався в Херсоні в 1906 – 1919 рр., можуть слугувати взірцем образності, лаконічності і захопливості. Звичайно, ми не можемо брати за взірець кожен текст, але зустрічаються справжні перлини.

Сучасна херсонська преса не виняток із загальноукраїнської. На шпальтах місцевих газет переважають інформаційні однотипні матеріали, однотематичні.

Пресу м. Херсона вивчали та досліджували Д. Бєлий («Пётр Иванович Соколов: легенды и были», «Петро Соколов – рідному місту Херсону»), А. Захаров («Пресса далекая и близкая»), Н. Шушляннікова («Про створення та життя преси в Херсонській губернії», «Щодо поповнення списку періодичних видань півдня України ХІХ – поч. ХХ ст.»), Л. Зелена («Видано в Херсоні: 1842 – 1942: Кат. Місцевого друку»).

Особливо цікавою є серія статей Н. В. Шушляннікової, присвячена історії виникнення та розвитку преси на території нашої області. У своїй статті «Про створення та життя преси в Херсонській губернії» науковець

умовно ділить історію газетярства Херсонщини на три періоди. Вона доступно пояснює культурні передумови та зв'язки явищ загальнодержавного та місцевого характеру, вливаючи місцеву пресу в контекст загальноукраїнської історії журналістики.

Метою роботи є дослідження історії видання, а також структури, авторів і тематики науково-літературної, політичної газети «Родной край» (1906 – 1919 рр.).

Для досягнення поставленої мети передбачено розв'язання наступних **завдань**:

- дослідити історію зародження преси на Херсонщині;
- дати загальну характеристику газеті «Родной край» за 1906 – 1919 рр.;
- подати відомості про засновника і редактора газети;
- охарактеризувати видавництва Херсонської губернії;
- проаналізувати авторські матеріали газети «Родной край»;
- дослідити анонімні матеріали видання, передруки, розміщені в ньому;
- охарактеризувати різдвяні випуски газети як перші зразки тематичних номерів;
- проаналізувати листи читачів, як свідчення тісного взаємозв'язку з аудиторією;
- охарактеризувати додатки до видання;
- визначити характер реклами та оголошень на сторінках «Родного края»;
- дослідити еволюцію тематики і верстки газети;
- зробити відповідні висновки щодо виконаної роботи.

Об'єкт дослідження – преса Херсонщини перших десятиліть 20ст.

Предмет дослідження – її структура, автори і тематика науково-літературної, політичної газети «Родной край» (1906 – 1919 рр.).

Джерелами дослідження слугували підшивки газети «Родной край» за 1906, 1909, 1910, 1914 і 1915 роки, адже доступ до видання обмежено з причини незадовільного стану підшивок, а особливо періоду революції 1917 р.

Під час дослідження ми користувались наступними **методами**: лінгвістичне спостереження, порівняння, узагальнення, систематизація, що дало змогу скласти систематичне чітке уявлення про структуру газети, її авторський склад і тематику, зробити певні висновки щодо її розвитку та зв'язку з сучасністю; порівняльно-історичний.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що вона дозволить поглибити знання про історію журналістики на Херсонщині, дослідити її та провести додаткові зв'язки її із загальноукраїнським історичним контекстом, пізнати історію міста та області.

Практичне значення. Роботу можна буде використовувати студентам під час підготовки практичних та семінарських занять з курсу історії української журналістики (початок ХХ ст.), а також для написання рефератів і курсових робіт.

Структура дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГАЗЕТИ «РОДНОЙ КРАЙ»

1.1. Зародження преси на Херсонщині

Періодика – важливе джерело краєзнавчих досліджень. У газетах і журналах багато фактів про історію краю, які ніде більше не зафіксовані. Періодика буває центральна, урядова і місцева, провінційна.

Як зазначає Н. Шушлянікова, перша друкована газета в Російській імперії почала виходити в 1702 р. і називалася «Відомості». Випуск провінційних видань починається в перших роках ХІХ ст. Нею стала газета «Восточные известия» (з 1813р.) Перші провінційні видання були невеликі за обсягом і носили суто комерційний характер [27, с. 94].

У 1813 р. в Російській імперії почали видаватися «Губернські відомості», в тому числі і на Півдні країни. Матеріали політичного змісту тут не друкувалися.

У південних регіонах держави також виходили «Катеринославські губернські відомості», «Таврійські губернські відомості» та «Херсонські губернські відомості».

Тематика видань розширювалася. До комерційної інформації додавалися передруки зі столичних газет, статті місцевих авторів, повідомлення про місцеві події, реклама, оголошення, світська хроніка.

Риси місцевої преси були зумовлені демографічними та економічними особливостями регіону. Вона була тісно пов'язана з органами місцевого самоврядування. Сприяла популяризації наукових знань з природознавства, техніки, історії культури, що позитивно впливало на підвищення культурного рівня мешканців провінції. Зі сторінок місцевої преси читач легко впізнавав знайомих людей, події, в

яких брав участь або був очевидцем, завдяки невеликій території і кількості населення.

Наприкінці XIX – поч. XX ст. провінційна преса була тісно пов'язана з літературою, на відміну від столичної.

Історію розвитку преси Херсонщини Н. Шушляннікова у своєму дослідженні «Про створення та життя преси в Херсонській губернії» умовно розділила на три хвили:

1) **20-30 рр. XIX ст. – виникнення адміністративних видань** – виходить з 1820 р. перша газета на Півдні в м. Одесі «Вестник Южной Росси или коммерческий листок, издаваемый с позволения начальства» французькою мовою (мала інформаційно-рекламний характер, висвітлювала питання торгівлі, судноплавства, ціни на товари, умови навігації, новини про театральне життя Одеси); «Одесский вестник» – російською та французькою мовами (включала також огляд подій, політичні новини – передруковані зі столичних видань, – сучасну хроніку, статті, фейлетони, торговельні бюлетені, оголошення); «Херсонські губернські відомості» (1838-1917 рр.) (офіційні урядові повідомлення, дані про переміщення службовців, купля/продаж нерухомості, матеріали про розвиток промисловості та сільського господарства, діяльність навчальних закладів у краї, історико-краєзнавчі дослідження).

2) **70-80 рр. XIX ст. – поява видань для «загальнодоступного читання»** - бурхливому розвитку преси Херсонщини сприяв ряд економічних змін: відміна кріпосного права, поява вільної робочої сили, зростання кількості заводів, швидкий розвиток спеціалізації освіти, наукових знань. У цей період виникають видання «загальнодоступного читання», в якому містяться політичні, комерційні та наукові матеріали. Серед великої кількості видань помітними були «Одесский воскресный листок» (1876-1877); політична, комерційна, літературна і довідкова газета «Правда» (1877-1880); «Одесский листок» (1880-1917) –

політична, комерційна, довідкова, літературна газета; «Новороссийский телеграф» (1875-1897) – політична, комерційна, літературна газета; «День» – орган російських євреїв (1869-1871); «Ведомости Одесского градоначальства» (1868-1917).

Характерною рисою періодики цього часу є поява матеріалів, автори яких мають «власну думку», що було пов'язано зі зростанням громадської свідомості. Наприклад, серйозні проблеми обговорювалися у вигляді фейлетонів на сторінках газети «Южная Россия».

У 1898 р. в Херсоні В. І. Гошкевич починає видавати науково-літературну, сільськогосподарську, політичну і комерційну газету «Юг», яка друкувала багато демократичних матеріалів. Редактор вважався неблагонадійним політично.

У цей період у багатьох виданнях друкується велика кількість матеріалів з історії, етнографії, побуту Херсонщини.

3) 90 рр. XIX ст. – поч. XX ст. – період спеціалізованих видань наукового, літературного, суспільно-політичного характеру. У цей період обмежується кількість передруків зі столичних газет, публікують більше матеріалів на місцеву тематику.

З'являються люди, які професійно займаються газетною справою: А. Арсеньєв, Н. Бунаков, Ю. Стрембо, П. Хотимський, В. Герсименко. Діяльність людей, для яких робота в газеті стає професією, свідчить про появу в провінції професії журналіста. Відомі такі псевдоніми, як Бемоль, Бекар, А.П., В.К. і т.д.

Характерною рисою періодики Херсонщини, як зазначає Н.Шушляннікова, на зламі століть є поява спеціалізованих видань, таких як «Театр» (1896), «Південноруська медична газета» (1892). Наукові знання подаються у доступній формі. Найпопулярнішим був журнал «Електрика і життя» (1909).

Періодика зазначеного періоду орієнтувалася на обивателя і виконувала завдання поширення інформації та загального піднесення рівня освіти і культури [27, с. 96 – 99].

Видавалися газети, журнали, альманахи, збірники, наукові видання. Друкувалося багато іншомовних видань.

На сторінках зустрічалися урядові повідомлення, передруки, статті, нариси, репортажі, звіти, повідомлення про події, замітки, кореспонденції, матеріали до ювілеїв, світська хроніка, рецензії, некрологи, оголошення .

1.2. Науково-літературна, політична газета «Родной край»: вихідні дані, історія виходу

«Родной край» – науково-літературна, політична, сільськогосподарська та комерційна щоденна газета, що видавалася в Херсоні протягом 1906-1919 рр. Її видання якраз припало на третій період розвитку провінційної преси Херсонщини. Перший номер було надруковано у лютому 1906 року. До наших днів збереглися номери починаючи з 17-го номера від 9 березня 1906 року. Редактором і засновником газети був Петро Іванович Соколов, відомий херсонський меценат і культурний діяч, видавцем – В. В. Теплов.

Газета видавалася у третій період розвитку місцевої преси. На її тематичний зміст безпосередньо вплинули й політичні події, що відбувалися у Росії. Це і столипінська реформа 1906р., перетворення імперії на конституційну монархію в наслідок Першої російської революції 1905-1907 рр. Окрім того, газета видавалася і під час Першої Світової війни, і на початку Громадянської війни.

Обсяг газети складав 4-6 сторінок, форматом А2 (у згорнутому вигляді). Коштувало видання 5 коп.

З 4 березня 1912 р. і до 14 квітня 1913 р. на базі «Родного края» виходить газета «Южная Русь» під редакцією Ф. М. Чеботарева. Згодом,

стара назва повертається. Останній номер вийшов 31 грудня 1919 р. Загалом друком вийшло 2092 номери.

Газета спочатку друкувалася у Губернській типографії, згодом у приватних: Ковалева, Заранкіна, спадкоємців Ходушиної.

Структура «Родного края» досить складна. Велика кількість рубрик повторювала часто одна одну, заплутуючи при цьому читачів. Основними постійними рубриками були:

- «Телеграммы» (внутрішні та зовнішні) – вміщувалися короткі повідомлення Петербурзького та Російського телеграфних агентств про накази, суди, злочини. Інформація носила загальнодержавний характер.
- «Среди партий» – інформація про політичне життя держави.
- «Из русской печати» – своєрідний огляд преси Росії за певний проміжок часу.
- «По Руси» – інформація про події, що відбувалися по всій країні.
- «Вести и слухи» – події світської хроніки.
- «Местная хроника» – матеріали про місцеві події (вбивства, суди, розшуки, крадіжки і т.д.)
- «Из мира науки, искусства, литературы» – повідомлення про наукові відкриття, події мистецтва та культури.
- «Театр и музыка» – матеріали про концерти і вистави. Щось на зразок відгуків, рецензій.
- «Справочный отдел» – довідкова інформація про різноманітні послуги, готелі, розклад руху потягів.
- «Зрелища» – анонси вистав, концертів, коли і де відбудуться.
- «Объявления» – оголошення про пошук роботи, куплю і продаж нерухомого і рухомого майна.

- «Наши соседи» – повідомлення про події, що відбуваються в сусідніх містах та губерніях.
- «За границей» – світська і політична хроніка подій із закордону.
- Періодично з'являються рубрики «Темы дня», «Наброски», «Смесь». Тут друкували фейлетони, оповідання, нариси, різноманітні замітки, які тематично не відповідали вище зазначеним рубрикам.

Рубрики постійно змінюють положення на шпальтах, свій склад. На першій сторінці – відразу ж друкувалися матеріали рубрики «Теллеграф», оголошення про пошук роботи і робітників, рекламні оголошення. Була вміщена назва газети, вихідні дані, а також інформація для зворотного зв'язку з редакцією.

Газета мала нерегулярні додатки. Так, у 1906 – 1911 рр., 1913 – 1916 рр. виходили «Телеграми «Родного края», бюлетень «Родной край». У 1910—1912 рр. – ілюстрований додаток до газети щотижнево по 4 сторінки.

1.3. Відомості про засновника і редактора газети

Петро Іванович Соколов – почесний громадянин міста, «був гласним міської Думи, займався благодійницькою діяльністю». Тогочасні газети зберегли багато свідoctв вдячних городян за допомогу П. І. Соколова: «Херсонская почта», 1913р.: «Местный меценат пожертвовал в пользу голодающих хуторян 25000 рублей». «Родной край», 1915 р.: «Крупное пожертвование. П. И. Соколов передал тысячу рублей для нужд семей ушедших на фронт солдат». З листа до редакції газети «Родной край», 1915 р.: «Многоуважаемый господин редактор! Позвольте при посредстве вашей уважаемой газеты выразить благодарность Петру Ивановичу Соколову за его отзывчивость и помощь обществу взаимопомощи жителей Карантинного острова...» [2, с. 11].

Петро Сколов був такою людиною, що коли у нареченої не було посагу, то вона разом з коханим могла прийти до нього, і меценат дав би грошей на весілля, чи сам справив його за свій кошт. Безробітні могли знайти в нього допомогу. Але він завжди наводив довідки, чи насправді ця дівчина безприданниця або бідна вдова і т.п.

Як зазначає Д. Бєлий, Соколова можна вважати засновником першої в Херсоні електростанції. 8 серпня 1907 р. меценат написав заяву до міської Думи про бажання надати Херсону позику в розмірі 250 тис. карб. строком на 35 років. У держархіві і по сей день зберігається копія листа. Тут зазначено, яку суму пожертвуваних грошей і на що потрібно витратити. Вже через півроку почалося будівництво електростанції на Ярмарковій площі (тепер площа Свободи), а 15 грудня 1908 р. вона запрацювала. У 1960 р. на її місці було збудовано кінотеатр «Україна».

Після лютневої революції в Херсоні було амністовано політичних в'язнів. 7 березня 1917 р. на волю вийшло 1775 чоловік, що стало бідою для міста. Петро Іванович позичив їм грошей на одяг і на дорогу до дому. Газета «Херсонские новости» писала про це: «П.И.Сколов дал широкое обещание: «Все мои средства в пользу этого дела». Заявление Петра Ивановича розвело столь трогательное впечатление, А.З.Рябков поцеловал Петра Ивановича, а многие (из гласных Думы) расплакались».

Взимку 1918 р. більшовики конфіскували будинок у Соколова для потреб ревкому. Йому залишили лише дві кімнати і постійно проводили реквізиції, вилучаючи речі, які б стара хвора людина могла виміняти на їжу.

А в серпні 1920 р., пише Д. Бєлий, його заарештували. Жителі міста як могли відстоювали мецената. 4 серпня робочі електростанції звернулись до ревкому видати їм на поруки Петра Івановича, «високо ценя заслуги названного гражданина перед населением города...за..обеспечение существования нескольких сот рабочих, их

семе́йств...и в связи с угрожающим состоянием его здоров'я». Профспілковий комітет робочих електростанції гарантував «его невъезд из Херсона».

Херсонські робітники спробували вступитися за старого мецената знову. У жовтні 1920 р. до Херсонського повітового виконкому звернулися представники профспілки металістів з вимогою «выдать Соколову охранныю грамоту для его спокойного доживания». У цьому документі було перераховано всі заслуги Петра Івановича перед робочими, вдовами, сиротами, безприданницями, політв'язнями. Тут також зазначалося, що «Соколов П. И...как буржуй, уже обескровлен». На цьому зверненні робітників профспілки металістів, що зберігся в міському архіві, стоїть резолюція «відмовити» [3, с. 9].

Настав голод 1921-1922 рр.. 17 січня 1922 р. Соколова остаточно було виселено зі свого будинку без майна, а в ньому розмістили гуртожиток повітового профспілкового бюро. Син колишнього мецената виїхав до Ленінграду, а немічний і хворий Петро Іванович доживав свій вік у якомусь підвалі. По вулицям міста ходив його сенбернар з сумкою на шиї та плакатом «Подайте Соколову на пропитание!». Жителі міста допомагали як могли, але був голод.

Після смерті мецената, казали херсонці, пес так і помер на могилі хазяїна, не підпускаючи нікого до неї. Але за свідченням Д. Белого, автора праці про мецената, собаці дали притулок в одному з будинків, де вона скоро померла від нудьги за хазяїном.

Будинок Петра Соколова є однією з архітектурних пам'яток нашого міста, що на вул. Леніна, 36. Зараз у ньому знаходиться Херсонський філіал Київського національного університету культури і мистецтв.

1.4. Характеристика видавництв Херсонської губернії

На початку XIX ст. при Херсонському губернському правлінні було засновано першу друкарню в місті. Спочатку друкарня Губернського правління перебувала у сучасному «іменному» будинку Суворова. Після реконструкції у 1822 р. її перенесли у великий флігель (кут сучасних вулиць Ушакова і Суворова).

Основне завдання друкарні полягало в задоволенні канцелярських потреб правління й виконання замовлень адміністративних установ. Згодом, тут стали друкувати «Губернские ведомости» та інші офіційні видання Губернського правління.

У 1863 р. тут були надруковані «Труды Херсонского губернского статистического комитета». Вони стали першим херсонським книжковим виданням (тобто більше 48 сторінок). Також це стало першим херсонським виданням, в якому опубліковано фотографію міста.

У цій друкарні були видані перші зразки літератури «легкого жанру»: твори Г. Г. М. – комедія «Жена» (1868) і опера «Ганнуся» (1870), роман І. А. Бермана «Счастливый брак» (1896), перший у Херсоні збірник віршів Н. К. Діакова «Плоды фантазии» (1880).

У Губернській друкарні з 1906 видавалася газета «Родной край». Перша в місті приватна друкарня відкрилася в 1856 р. У 1886 р. її власником став М. К. Аспер, а після його смерті в 1888 р. – А.М.Ходушин (керувала справами його дружина О. Д. Ходушина). Згодом вона стала найбільшою в Херсоні. Після націоналізації на базі друкарні спадкоємців Ходушиної – С. Н. Ольховикова та С.А.Ходушина – був створений великий поліграфічний центр Народна друкарня № 2. У друкарні спадкоємців також видавалася газета «Родной край».

На основі обробленого матеріалу, викладеного у першому розділі, ми можемо зробити наступні висновки:

- Умовно можна виділити три етапи виникнення преси на Херсонщині: адміністративні видання (20-30 рр. XIX ст.), видання для

загальнодоступного читання (70-70 рр. XIX ст.), виникнення спеціалізованих видань (90 рр. XIX ст. – поч. XX ст.). Поступово збільшується кількість оригінальних публікацій.

- Газета «Родной край (1906 – 1919 рр.) видавалася у третій період розвитку преси на Херсонщині, редактором і засновником якої був П. І. Соколов, а видавцем – В. В. Теплов.

- Газета спочатку друкувалася у Губернській типографії, згодом у приватних Ковалева, Заранкіна, спадкоємців Ходушиної.

- Рубрики в «Родном крае» мали досить хаотичний характер, постійно змінювались, тематично повторювали одна одну та змінювали положення на шпальтах. Лише ближче до кінця видання, вони стали більш упорядкованими.

- Газета мала нерегулярні додатки. Так, у 1906-1911 рр., 1913 – 1916 рр. входили телеграми «Родного края», бюлетень «Родной край». У 1910—1912 рр. – ілюстрований додаток до газети щотижнево по 4 сторінки.

- Петро Іванович Соколов – був видатною людиною, меценатом. Заснував газету «Родной край», а також виділив кошти на побудову першої електростанції в Херсоні. На жаль більшовицька влада не змогла оцінити великий внесок цієї людини суспільству, тож меценат помер у безвісті та бідності.

РОЗДІЛ 2

СТРУКТУРНО-ТЕМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВИДАННЯ

2.1. Авторський склад газети

Від самого початку в газеті «Родной край» більшість матеріалів анонімні. Зрідка подаються псевдоніми, ще рідше – справжні прізвища.

Так було приблизно до 1910 р. Поступово з розвитком газети, урізноманітненням її змісту, збільшенням кількості авторських матеріалів, а не передруків, частіше зазначаються й певні особи, що їх створювали.

Проаналізувавши матеріали газети, ми визначили постійних авторів, чії дописи з'являлися у виданні протягом усього її існування.

Чи не з перших номерів на сторінках «Родного края» друкуються фейлетони такого собі «В.В.Т.». На жаль, ми не змогли розгадати таємницю цього псевдоніму. Але можемо сказати, що автор відрізнявся лише одним йому притаманним стилем и зарекомендував себе у жанрі фейлетону. Фактично рубрики «Маленький фейлетон» та «Фейлетон» навіть можна назвати авторськими.

Так у № 109 від 6.07.1906 р. було вміщено у рубриці «Маленький фейлетон» матеріал автора, в якому він викривав обмеженість одного з громадян міста, деякого пана Енделя.

За жанром текст важко віднести до фейлетону як такого, хоча початок є досить неординарним, діалогічним. Це більше нагадує відповідь редакції на запит читача, що наштовхує на думку, що В.В.Т. міг бути постійним працівником «Родного края».

У № 107 у короткій хроніці був матеріал про нелегальні друковані видання, які розповсюджував пан Равин. Тут же автор фейлетону

наводить дослівний лист Енделя, в якому той спростовує обвинувачення і доводить некомпетентність кореспондента.

В.В.Т. в свою чергу стає на його захист і доводить правоту працівника газети, спираючись на факти і на те, що матеріал «дослівно» біло взято із «полицейського протокола».

Тут же порушується проблема «чорносотенців», діяльності направленої проти євреїв.

Окрім того, фейлетон є свідченням тісного зв'язку редакції газети з читачами та вагомим аргументом того, що вона виходила щоденно протягом 13 років практично без перерв.

Мова В.В.Т. наближена до сучасної російської мови, зрозуміла і грамотна. Навіть за сьогоднішніми параметрами. Автор ввічливий. Користується достовірними фактами, що свідчить про його компетентність.

Протягом усього часу видання газети В.В.Т. залишається активним, поступово його матеріали дійсно стають схожими на фейлетони, набувають рис комічності.

На рівні з В.В.Т. постійним автором «Родного края» був Монокль, який вів таку собі авторську колонку-рубрику «Ескізи». І якщо перший автор пише у більш сатиричній манері, суто редакційні матеріали, то творчість Монокля один з перших зразків колумністики у Херсонській пресі, незважаючи на те, що інколи у рубриці з'являлися матеріали авторів під псевдонімами П. Р., Х. і т.д.

За жанром матеріали можна віднести як до розширених заміток, так і до кореспонденції. Усі тексти образні, діалогічні, цікаві. У них використовуються крилаті вислови. Мова – проста, зрозуміла.

Більшість публікацій присвячені злободенним проблемам міста, його жителям, викривають недбалих чиновників, шахраїв, спекулянтів, висвітлюють проблеми й нужди пересічних херсонців.

Подібними образками життя міста можуть бути публікації у №109 від 6.07.1906 р. та № 157 від 3.09.1906 р. Рубрика «Ескізи» як раз набула свого розквіту. Примітною рисою є те, що у кожному випуску газети подається по два – три матеріали автора, зазвичай без назви.

В одній з публікацій (№ 109) Монокль викриває шахраїв-«наколачивателей», що готували абітурієнтів до вступу у вузи на конкурсній основі. На початку автор ставить серію риторичних питань та фраз про розвиток суспільства, зокрема в Херсоні, його еволюцію, згадує про такі негативні явища, як підкупні журналісти. Далі відразу ж ставить проблемне питання і як приклад наводить її особливе загострення в Києві. Так звані «репетитори» організують «контори», запрошують «коллег», а також підставних учнів: син митрополита, польського пана або ж предводителя дворянства, які платять за рік по 500 – 600 рублів. Насправді ж «репетитор» розтринькує гроші, які платять батьки абітурієнта, а сам учень завалює вступні іспити.

У цьому ж номері автор уміщує матеріал, у якому розповідає про те, що на бульварах заборонено грати музику, її замарковано як «безнравственность». До речі, цікаво, що музика на вулиці грала три рази на тиждень, один день навіть безкоштовно. У 1906 р. міська управа дозволила їй звучати лише на міських зборах.

Своєрідною є побудова матеріалу. Більшу половину Монокль роздумує над ницістю й обмеженістю потреб людства у всі часи: «Правда, теперь уже не кричат: «Хлеба и зрелищ». Это очень грубо. Теперь век не тот и выражаются тоньше. Например, так: «Шампанского и «матчиш», – пише автор і зазначає, що Херсон залишився без видовищ, адже театр зачинено на ремонт, ресторан з відкритою сценою теж і не грає музика на бульварах (№ 109 від 6.07.1906 р.).

«...неужели же безнравственное на бульваре становится нравственным, будучи перенесено в клуб?! Мудрая управа, разреши...» – завершує матеріал Монокль (№ 109 від 6.07.1906 р.).

У № 157 від 3.09.1906 р. опубліковано матеріал про те, що підручники постійно змінюються, викладачі складають списки, що відрізняються від міністерських, в наслідок чого батьки учнів витрачають великі кошти на учбову літературу. Автор розповідає про випадок у Херсоні, коли «класная дама» дала один список і гімназистки вже придбали книжки за ним. А вчителі з інших предметів вказали на зовсім інші. Більшості дівчат книжкові крамниці так і не повернули гроші.

У цьому ж номері Монокль засуджує перукарів, які відмінили у неділю робочий день до 2 години дня, ти самим залишивши своїх підмайстрів без законного відпочинку. Автор називає прізвища порушників: Алтин, Геркєров, Розенфельд, Тунж, Фурман, Дукер, Канарш.

З 1914 р. рубрику перейменовують на «Из блокнота». Тим не менш автор залишається той же. Стил ь і тематика матеріалів не змінюються. У яскравій діалогічній формі Монокль описує проблеми міста і губернії.

У числі від 28. 06. 1914 р. журналіст з гумором та з картинною точністю розповідає про скупників бур'яну «берізка», жартуючи, що скоро господарям буде вигідніше засівати поля нею, а ніж пшеницею.

У другій замітці він розповідає про утруднення ситуації з освітленням у Херсоні. Контролер зі світла Лобанцев вже поміняв дві пари шин на велосипеді, щоб допекти підрядчику з освітлення.

У всіх матеріалах Монокля простежується досить яскравий авторський стиль. Тексти написані розмовною мовою, діалогічні і дуже динамічні. Нагадують невеличкі подієві образки з життя, замальовки або ж міні-новели, але разом з тим це і журналістські матеріали, написані досить професійно, цікаво і захоплююче на дійсно актуальні теми. Так , про підручники автор пише у вересні, про збір хліба – у червні.

З його матеріалів постають картини тогочасного життя міста та його околиць, визнаєш тодішніх громадян, чим вони жили, імена та прізвища окремих людей.

Для Монокля властивий довгий вступ, нерідко на філософську тематику, він любить вживати крилаті вирази. Хоча у пізніших номерах твори стають динамічнішими. Але все одно стиль можна легко впізнати. Окрім того, простежується й особлива авторська манера, індивідуальне почуття гумору. Монокль з доброю посмішкою вказує на недоліки і проблеми. Наче б то і засуджує владу, порушників прав громадян, але робить це ввічливо і, разом з тим, колюче, гостро. У творах відчувається особистість журналіста.

Пізніше у рубриці «Из блокнота» стали з'являтися матеріали під псевдонімом «Маркиз». Але за стилем написання вони різняться. Присутня просто оповідь. Діалогізм практично відсутній.

З 1910 р. у газеті майже щомісяця починає виходити цикл нарисів «О том, о сём...», підписаних псевдонімом «Балагур».

Публікації являють собою щось середнє між статтею та нарисом. Відзначаються тим, що на початку автор пише про одне, а завершує іншим. Починає розкривати певну проблему, а в кінці тексту він уже виказує своє ставлення до зовсім іншого питання. Але безперечним «плюсом» є то, що кожен нарис є детальним описом життя міста, поглядів городян, їхніх звичок.

Так в одному з перших нарисів у № 49 від 4.03.1910 р. Балагур почав з того, що міська влада вирішила до весни облагородити зовнішній вигляд бульварів міста. І тут же як приклад наводить установку нового кіоску паном Хасановим з холодними напоями поблизу від пам'ятника Потьомкіну. Автор висловлює обурення з приводу того, що в ньому заборонено продавати соняшники, адже тим самим влада міста залишає херсонців без звичного сільського колориту і змушує ставати справжніми бургерами. Цікаво, що автор зазначає, що

городяни як лузатимуть насіння на бульварі й кидатимуть лушпиння прямо під ноги на бульварі, так і робитимуть це, незважаючи на те, чи продають там соняшники чи ні.

У другій частині матеріалу Балагур порушує питання рухомої реклами і шуткує, що її модно розміщувати на лисих черепах. Це новітній спосіб радить і газеті «Копейка», адже молоді співробітники не затримуються там. На цій шпильці і завершується нарис.

Подальші публікації досить схожі за своїм характером. У них автор робить короткі характеристики громадян міста, розповідає про цікаві події, що відбуваються з ним. Більшість творів написані від першої особи.

Досить цікавим є матеріал «Догулявся» (3.03.1910 р.), присвячений кумедному випадку з життя І. І. Шмідта. І хоча надрукований не під цією рубрикою, а як окрема публікація, стиль і тематика цілком належать до неї. Окрім того, слід зазначити, що часто матеріали Балагура друкувалися і без назви рубрики.

На початку виникає враження, що описані події відбувалися з самими автором (діалоги, емоційний опис від 1 особи), лише вкінці ми розуміємо, що історія сталася не з Балагуром. Шмідт прогулювався ввечері і потрапив на казенну квартиру поліцмейстера і тут же розповідає свою пригоду. Він залицявся за однієї оперної діви Тамари Грузинської, звичайно, витратив на неї багато грошей, а коли вона охолола, то попросив віддати подароване кільце. Дама не погодилась, тож він сам забрав, в наслідок чого і потрапив до «кутузки». Згодом його звільнили.

І тут уже автор робить висновок, що кохання діви – продажне, хоча Шмідт і годиться на роль «демона», а вона не дарма Тамара Грузинська (тут паралель з поемою «Демон» Лермонтова).

Загалом же матеріали Балагура відзначаються життєвістю та образністю – основна перевага. Головним же недоліком є деяка нелогічність, стрибки у думках, що може заплутати читача.

Протягом досить довгого проміжку часу, коли виходив «Родной край» (1906 – 1919 рр.), його авторський склад відзначався такою ж різноманітністю, як і тематика публікацій.

Більшість з них не друкувалися під оригінальним ім'ям автора. Хіба що під псевдонімом-словом чи у вигляді ініціалів. Одним з поширених таких підписів є ініціал «Н.» Найчастіше він з'являється у рубриці «Наши соседи», в якій були матеріали про події у найближчих містечках і селах, розташованих по сусідству з Херсоном.

Так, цікавою є замітка про м. Александрію Херсонської губернії в одному з липневих номерів 1906 р. У стислій, чіткій і зрозумілій манері автор розповідає про загрозу, яку становлять щоденні сильні зливи для збору урожаю зерна. Тут згадується, що в деяких районах воно починає гнити, пшениця «лягає». Були вже навіть смертельні випадки, коли блискавка влучала в людей. Навіть залізниця не може працювати нормально, пише Н. Стаються кражі. А ціни на робочу силу сильно зростають: 2 – 15 р. Загалом матеріали Н. можна вважати праобразом репортажу. Зокрема, все описано в теперішньому часі.

На сторінках газети друкувалися й літературні твори. Зазвичай у підвалах другої та третьої шпальт і продовжувалися з номера у номер, наприклад, повість Правдіна «Южное утро» (одна з частин у № 7 від 10.01. 1909 р.), вірші у різдвяних номерах, мова про зміст яких піде нижче.

Певний час у газеті з'являлися матеріали автора під псевдонімом «Перо» у рубриці «Штрихи» ще у 1906 р. Досить цікавою є публікація у № 200 від 30.10.1906 р., в якій автор звертає вагу на високий рівень злочинності на дорозі до Військового форштадту. Досить цікавим є підхід журналіста до побудови проблемної розширеної замітки. На

початку він уміщує епіграф з невідомого віршика чи пісеньки: *«Фонарики-сударики горят себе горят, что видели, что слышали, про то не говорят»* (№ 200, 30.10.906 р.) Далі Перо у дещо діалогічній манері знайомить читачів з проблемою, інсценізуючи ситуацію пограбування, зазначаючи, що херсонські грабіжники замість традиційних слів *«Кошелёк или жизнь»* кажуть: *«Мелочь или...видишь?»* *И к физиономии прохожого приближается кулак величиной с тыкву»* (№ 200, 30.10.906 р.). На цій дорозі немає стражників та «городового». *«Никто не видит и не слышит. Только фонарики горят, огоньки в них мерцают от сотрясения воздуха, вызванного криком и ударами кулаков по спинам прохожих»* (№ 200, 30.10.906 р.)

Одним з постійних авторів «Родного края» є «Дубль-Ве», матеріали якого друкувалися у рубриці «Обо всём по немногу» (з'являється періодично). Своєрідна добірка заміток-замальовок, чи навіть кореспонденцій, уміщена в № 199 від 29.10. 1906 р. Одна з них присвячена проблемі освітлення херсонських вулиць. Для «експерименту» були встановлені електричні ліхтарі на Потьомкінській та Суворовській лише на три дні. Досить цікаво автор описує реакцію громадян на це. Так, наприклад, один пан вирішив провести «науковий» експеримент: чи можливо знайти голку у світлі ліхтаря. Він кинув її на дорогу – і хлопці знайшли, за що нагородив їх дрібною монеткою. Далі «Дубль-Ве» пише, що навіть городові «не порушували «велич моменту» і не розганяли юрбу. Після того як ліхтарі прибравли, то на вулицях знову стало темно і навіть генерал Давидов видав тимчасовий наказ лягати о 8 вечора спати усім громадянам, щоб вони не ходили поночі.

У другій замітці автор описує свій похід до «Електричного театру», а в третій – про те, як кінська упряжка злякалась автомобіля. Цікавим є момент, коли нещасна конячина то намагається залізти на дерево, то забігти у «кухмістерську», її ледве стримує кучер. Автор з

гумором описує усі обставини й деталі події, навіть стає жаль «рысака» – худеньку конячку – і дозволяє собі додумати, що ж таке заспокійливе шепнув їй господар: *«Ну, и чего же ты, дурочка, испугалась? Добро бы эта штука у нас всегда была, а то ведь она так наезжает к нам, да и то редко. Ведь нашим господам и с места подняться трудно, а уж что бы самим такой самовар завести – то никогда этого не будет. Вот, дай бог им здоровья, и конки они до сих пор устроить себе не могут, а то пропали бы мы с тобой, моя лошадушка. Так-то оно...»* (№ 199, 29.10. 1906 р.)

Друкувалися в газеті і матеріали А. Кіля у рубриці «По поводу». В одному з них (№ 244, 24.12.1906р.) порушується питання цілодобового чергування лікарів та аптекарів у місті, адже *«в силу врачебной этики врач обязан ехать к больному в любое время дня и ночи, но в жизни так часто расходится «теоретическая правда неба с практической теорией земли».* Також А. Кіль надрукував детальний інформаційний звіт з виступу члена міської управи А. А. Сорокіна *«К вопросу о программе начальной школы»* (№ 199, 29.10. 1906 р.).

В «Родном крае» нерідко можна зустріти замітки благодійницького характеру. Так у номері від 11.02.1910 р. у тимчасовій рубриці «Заметка» надруковано однойменний за жанром матеріал про благодійний сеанс у біоскопі «Зайлер» о 4 дня, щоб і діти могли відвідати захід. Чистий грошовий збір адресовано «Северному Военно-форшдатскому попечительству Херсонского балаготорительного Общества». Автор – М. С.

Досить цікаве бачення початку посту зобразив у своїй публікації «Постные мотивы» Наблюдатель (№ 48, 3.03.1910 р.). Тут автор показує кумедні й колоритні образи конкретних громадян: панянки, що істерично аплодувала акторам у театрі, «обличчям» міста – Меликовим (він починає піст у клубі, граючи в азартні ігри). Член управи В. Ю. Фріке поклопотався щодо виписки посадочного матеріалу для висадки в

Александрівському парку (нині парк ім. Леніна) нових дерев, а завдяки якомусь Петру Батену на ярмарку встановлено «циклодром».

Публікація написана в такому стилі, що важко визначити жанр. Вірогідно, це проблемний нарис.

Про проблеми херсонського порту в однойменній рубриці писав автор під псевдонімом «Н.З.». Було помічено, що коли інші ініціали з'являються в різних рубриках, то ці – лише в одній, вище зазначеній.

Гострий критичний матеріал надруковано у № 105 від 14.05.1910р. Н.З. пише, що в херсонському порту немає елементарного – чистої питної води. В Дніпрі її багато, але ж туди постійно скидають різноманітний бруд і сміття. Автор був свідком, як працівник вугільного корабля зачерпнув прямо з річки води, спустивши відерце з палуби, здмухнув сміття і випив її. Н.З. згадує, що колись стояло три бочки з наче б то кип'яченою водою. Зараз же і їх немає. Все це на руку тим, «кто продаёт зельтерскую воду, квас и бузу». На набережній повна антисанітарія, як і в порту.

Є й так звані одноразові псевдоніми. У числі 106 від 16.05.1910 р. матеріал «Итоги выставки» був підписаний «Художником». У публікації названі тогочасні відомі тутешні майстри пензля: Бунцельман, Іконніков, Стравинський, Грабенко, Зільберштейн. Літвінов, Сергеев, Беркович.

Публікувалися в «Родном крае» і наукові статті. Матеріал із заголовком «О таланте и психической нормальности» (№ 521, 9.01.1814р.) присвячений питанню, чи пов'язана між собою наявність у людини таланту з психічними порушеннями. Автор «Ч – инь». Текст публікації, на нашу думку, має суто реферативний характер. Автор робить спробу узагальнити уже відому інформацію.

До авторських матеріалів повною мірою можна віднести й листи читачів у редакцію, які також друкувала у випусках газети. Вони присвячені найрізноманітнішим темам: від привітань з Днем

народження, благодійних акцій, скарг і до прямих звернень до редактора. Є навіть постійні адресанти. Детальніше Так, нерідко знаходимо листи під псевдонімом «Обыватель». Зокрема просить звернути увагу спільноти і нарешті прибрати з тротуару труп мертвого собаки (№ 200, 30.10.1906 р.) Лист має інтригуючий початок навіть: *«Я имею случай наблюдать любопытное явление – превращение трупа в скелет»*.

2.2. Анонімні матеріали та передруки

У газеті «Родной край», як і в більшості провінційних газет того часу, дуже багато матеріалів-передруків або ж без авторського підпису.

Суто хронікальними короткими записами новин є дані, передані з Петербурзького телеграфу. Вони вміщувалися в однойменній рубриці і поділялися на місцеві та закордонні. Найчастіше це були повідомлення про кримінальні злочини, політичні заворушення, винаходи, накази сильних світу сього. На зразок таких столичних повідомлень у виданні публікувалася і місцева хроніка в 6 рубриках «Происшествия», «Наши соседи», «Местная хроника», «Вести и слухи», «Херсон». Анонімні ширші матеріали розміщувалися у рубриках фейлетону, писалися у вигляді заміток і статей.

Так, у проблемній анонімній статті «Гнездо антисанитарии» (№109, 6.07.1906 р.) невідомий автор викриває забруднювальну діяльність складу вина й майстерні винного складу: стічні води від миття пляшок і т.д. Все це забруднює річку Кошеву та спричинює захворювання серед громадян, які звикли користуватися цією ж водою. Постійна смердюча калюжа стоїть на вул. Колодязній. У цьому ж тексті автор наводить думку міського санітарного лікаря В. А. Мефодієва, який, власне, і запропонував продовжити глиняний стік вод аж до банних труб.

У цьому ж числі у рубриці «Наши соседи» є короткі хронікальні повідомлення про те, що в Бериславі вкрали паспорт, а в с. Калинівка дощі псуєть урожай хліба.

У рубриці «Смесь» – коротка замітка про входження до складу США 46-го штату Оклахома. Зазначається кількість банків у ньому, дітей. Робиться і прогноз, що згодом частиною США стануть Нью-Мексико та Арізона. Або ж у номері 206, 1906 р. є довідковий цікавий матеріал, хто які слова зі знаменитостей казав перед смертю.

Анонімною також є і невелика драма «Дело о 1908 годе» (06.01.1909 р.) та матеріал у рубриці «Херсон» від 11.02.19019 р., присвячений роздумам над силою суспільної думки.

У «Хроніці» вміщено досить цікавий матеріал-повідомлення, що вдова Р. Сомная вирішила взяти домовленість про право на безкоштовне користування грязевою лікарнею. (у тому ж числі).

Публікація з рубрики «За границей» (№ 49, 4.03.1910 р.) про повстання у Філадельфії показало, що редакція газети намагається іти в ногу з новинами і часом в усьому світі. Автор описує умови повстання, його причини.

У рубриці «Суміш» досить цікаві матеріали. Це поради з виховання дітей і навіть художні розповіді та історії: «Заповеди для родителей» ы «Магический рубль» (№ 585, 23.03. 1914 р.)

Без авторського підпису повідомлення в № 157, 3.09.1906 р. «Ограбление банка в Каховке». Це коротка інформаційна замітка, що нагадує сучасні публікації у кримінальній підшивці, наприклад, у газеті «Гривня». Так само подано коротко склад злочину. Імена постраждалих. Клієнт Гольдштейн, агент Манусов були застрелені при спробі пручатися і втекти. На шум збіглися стражники, кучери та ін. А тому люди-заручники були врятовані.

Не можливо віднести не до авторського, ні до цілком анонімного матеріалу публікацію «Кое-что о наших театрах» (№ 157, 3.09.1906 р.),

підписану своєрідним символом «%». От-от має початись новий театральний сезон і порушується проблема театральних приміщень. Автор задоволений, що на Військовому форштадті знову відкрито театр і зазначає, що було б непогано відновити його і на Забалці, тоді б люди менше сиділи в кабаках.

У числі 66 від 24.03. 1909 р. є своєрідний огляд російської преси під назвою «Среди газет».

Є й матеріал про відкриття залізничного вокзалу в Херсоні: *«Сегодня в 12 часа дня состоится открытие вокзала ст. Херсон»*. И далі: *«Первый поезд прибыл переполненный пассажирами. Поджидавших у вокзала извозчичьих пролеток и экипажей было свыше 80 штук и все они были заняты прибывшими, несмотря на то, что... не издана городская такса»* [18, с. 63].

Загалом же анонімні матеріали та передруки досить тематично і жанрово різноманітні, як і авторські.

2.3. Аналіз тематичних номерів газети

Чи не найцікавішими зразками випусків газети «Родной край» є тематичні різдвяні. Слід зазначити, що погортавши їх, ми розуміємо: на початку ХХ ст. Різдво у православній традиції святкували так само – 25 грудня, як і в католицькій.

Навіть реклама святкова, а звичайна структура номерів порушується, вони стають більш літературними.

У № 246 від 25.12. 1906 р. лише на першій і другій шпальтах залишилось кілька рубрик: «Херсон», «Телеграф», «Вести и слухи», «За границей».

У випуску відзначилися постійні автори. Так, В.В.Т. написав цілий вірш з власним підписом:

*Тёмная ёлка сияет огнями,
В комнате радостно, ярко, светло,-*

Счастье какими-то, видно, путями к людям украдкой сюда забрело.
 Свечка одна за другой потухает...
 Ёлка мрачней, темней и темней...
 Гарью запахло... Как сон отлетает
 Радость с последним сияньем огней...
 Тёмная ёлка – дорога земная,
 Горящие свечи – юные дни:
 Только померкли – стоят догорая,
 В сердце пустом унылые пни.
 Грустью обвеяны дни и мгновенья
 Душу пугают измена и лож,
 Ищешь чего-то – хотя бы забвенья...
 Эх, кабы знал, для чего ты живёшь!

Також у номері цілих три містичні різдвяні історії, чого раніше не спостерігалось в газеті.

Перша називається «Сочельник холостяка» і розповідає про один з сумних різдвяних вечорів самотнього холостяка Миколи Петровича. У кінці повісті він іде в невідому засніжену імлу і його сліди притрушує снігом. Весь твір напружений психічно, ми намагаємось зрозуміти, що ж сталося з головним героєм, якщо на Різдво залишився самотнім. А причина – нещасливе кохання всього життя. Коли після 10 років залицянь залишався крок до шлюбу, кохана покинула його і пішла з іншим.

Автор – «Т – овъ».

Друга історія «Пляска смерти» носить дещо похмурий, моторошний, як для Різдва, настрій. Гинуть двоє закоханих людей: дівчина Лідія та Константин Хаников, кращий друг оповідача. На різдвяній вечірці вони танцювали під музику з п'єси «Пляска смерти». Після того, як юнак пішов, вона померла тієї ж ночі, а на нотах було випалено, що коли він ще два рази почує цю пісню, то вони зустрінуться

і будуть разом назавжди. Так і сталося. Автор яскраво передає страх людини перед смертю і невідомістю. Убила свого брата. не знаючи того, рідна сестра, не спеціально загравши смертельну музику. Автор – В.Ю.Євіч.

Найреалістичнішою і, мабуть, найглибшою психологічно є остання історія «Сочельник одного из многих» Ніка Філіпова. Тут розповідається про безрадісний Святвечір хлопчика Борьки, який працює на кондитерській. Він був на стільки непомітним, що навіть ніхто не думав, чи потрібен йому вихідний на Різдво, та й він не наважувався попросити. Єдину рідну людину – тітку – він бачив лише кілька разів на рік. А так – постійна робота. І ось... Різдво... І хлопчик тримає в руках цукрові іграшки. Справжній скарб. Дитина мріє про такий подарунок. Він бачить, як купують дітям солодощі матері, але говорить собі: «Это для них, а не для меня!..»

Та ось герой ненароком розбив цукрову іграшку і від гніву хазяїна його рятує лише прихід клієнтів. Різдво... Кондитерська наповнюється людьми, хлопчик так і пропонує чай покупцям.

Усі три історії – різнопланові, але кожна з них несе в собі сум, сентиментальність і печаль, показує самотність людини навіть на таке велике свято. Не може не зворушити доля Борьки. І, здається, що всі ці персонажі, що місце дії – м. Херсон.

Поруч із місцевими авторами надруковано новелу Василя Стефаніка «Лист», щоправда перекладену на російську мову. Але й у перекладі вона не втратила своєї внутрішньої сили та глибини. Твір дуже влучно вписався у концепцію різдвяного номера, поруч з іншими, так само відобразивши шматочок життя, хоча сильно відчувається різниця у якості інших текстів. Порівняно з «Листом» Стефаніка вони плутаніші і бідніші.

Еволюцію ми вже можемо спостерігати у числі 256 від 25 грудня 1914 р. Цей випуск сам по собі вже тематично різноманітніший і не

настільки літературний. Збереглося традиційне поздоровлення у рубриці «Херсон». Але у номері вже вміщено філософську теологічну статтю А.Лукінського «Правда Евангелия и сказки людей», в якій автор роздумує над вченням Христа, над суттю Його любові до кожного смертного. Євангеліє – це не казка, це «быль». Ця книга божественного неземного походження. Вона – правда.

У числі газети вміщено і поздоровлення з Різдвом та Новим Роком: цілих 4 листи в редакцію з проханням передати привітання навіть у...Прусію! (рис. А.18)

Також надруковано і «Привет из армии» – телеграфне привітання зі святами від солдатів з фронтів Першої світової війни (рис. А.19).

Є і три короткі інформаційні повідомлення в «Местной хронике» про проведення богослужіння в Успенському соборі, відміну відновлення міської думи, а також про призначення новим гласним міської думи від спільноти євреїв А. А. Люблів.

Увесь інший святковий випуск заповнений художніми матеріалами.

На самому початку вміщено «Рождественский гімн» В. В. Иванова:

Звёзды прекрасныя,

Светлыя, ясныя,

В небе полночном горят..

Песни волшеныя.

Гимны хвалебныя,

Гимны победны звучат...

Своєрідним є і вірш «Волхвы» Евг. Богославського (рис. А.17):

В пределы дальней Палестины

Идёт с Востока караван.

Кругом печальныя равнины

Сожженных солнцем знойных стран...

Обидва вірші, на нашу думку, досить ритмічні, легкі для читання.

Автори обидва мали деякий хист до поезії.

У номері опубліковано різдвяну історію Аркадія Аверченка «Сухой праздник» з підзаголовком «Неорожественский рассказ». Тут автор висміює лицемірство хазяїв з одного боку та любов до випивки головного героя з іншого, який закушує в гостях одеколон оселедцем.

Є також і суто романтична казка «Далия» («Восточная сказка») автора Г. Л.

Але, мабуть, найгострішими та найзлободеннішими є всього дві публікації. Одна з них це вірш Д.Ц. «Рожество», в якому автор порушує тему війни, її жахів. Він пише, що немає Божої благодаті, а сніг став червоним, як кров. Світле свято споганене. Але все ж Д.Ц. бажає, щоб Божа благодать спала і на тих, хто далеко, на фронтах, хто живий і хто загинув, хто живе ще мирним життям:

Время вспыхнуть сказкам старым

О благих и злых силах.

Стал не белым, а кровавым

Детский праздник – Рождество...

Другим актуальним матеріалом є літературно-критична стаття «Святочный рассказ» анонімного автора. У своїй роботі він цілком аргументовано критикує та висміює «святочные рассказы». Автор наводить декілька типових нереалістичних сюжетів, які полюбляють використовувати при написанні подібних історій: самотній вдівець-холостяк, що сидить на Різдво один, хлопчик, який дивиться у вікно, де діти граються навколо ялинки, вигнана з дому злим чоловіком жінка, яка крокує полем з двома немовлятами на руках, або ж бідна жінка з 8 дітьми.

В останніх двох випадках одну жінку оточують голодні вовки. Але б'є опівночі різдвяний дзвін і звірі плачуть, вона повертається до дому, а чоловік виправляється. В іншому випадку – бідну жінку та її дітей рятує добрий дядько-американець, що заходить в їх убогу кімнату з ялинкою.

Автор публікації підкреслює нереалістичність цих сюжетів. Так само і пояснює, чому у деяких можуть виходити однакові історії. Все просто, адже ці люди користувалися одним джерелом.

Також він зазначає, що французи нездатні до написання подібних історій, англійці – зупинились на Діккенсі, а німці – вміють. Є в них і ялинка, і сніг, але завжди пишуть про двох лейтенантів, які побилися об заклад, що один з них проведе ніч у замку з привидами. А другий вирішує розіграти і сам перевдягається у примару.

2.4. Характер рекламних оголошень видання

У газеті «Родной край» можна знайти оголошення та рекламу на будь-яку тематику, будь-яких товарів. Перш за все, це велика кількість театральних афіш на першій шпальті видання, що дають нам уявлення про репертуар херсонського драматичного театру на початку ХХ ст. Так, грали наступні вистави: «Король – закон и свобода» (1915 р.), Л. А. Андрєєва про Першу світову війну, «Вільгельм Тель», «Баронеса Фекла», «Фауст» Гете, «Отцы и дети» за мотивами Тургенєва. Як бачимо, у репертуарі були як твори за мотивами відомих авторів, класиків, так і більшість тих, чий імена і твори давно забуті. Працював театр вар'єте і театр художніх мініатюр.

На першій шпальті також розміщувалися оголошення про пошук роботи, про прийом місцевих спеціалістів, найчастіше лікарів: венерологів, терапевтів, окулістів, цирульників, фельдшерів. Звідси можемо дізнатись імена спеціалістів, що вели прийом у місті: С. С. Монт (венеричні та нервові хвороби), М. І. Коп-Гальпер (акушер, дитячий лікар), Б. Б. Оречкін (окуліст), Б. М. Коган (хвороби шкіри та венеричні), С. С. Мишковський (стоматолог), а також різноманітні клініки та медичні кабінети.

На першій сторінці друкували повідомлення про похорони, рекламу ресторанів із детальним меню (рис. А.7), поздоровлення з Новим Роком та Різдвам від редакції і «батьків» міста.

Та найцікавіші матеріали знаходимо на останній шпальті, де поруч з оголошеннями про пошук роботи різноманітних фахівців, можна знайти рекламу косметики (рис. А.8), магазинів готового одягу.

У кінці кожного року – запрошення на підписку різноманітних журналів та газет (рис. А.6). Зокрема й єдиного в Росії літературно-художнього жіночого журналу «Будуар», в якому друкувалися великі ілюстрації *«європейського розміра»*, *«изацная игривая література»*, виписки з дамських щоденників, історії про відомих тогочасних діячів, листи читачок. Журнал видавався в Москві.

Оголошення про куплю/продаж квартир і кімнат, здачу їх у тимчасове користування друкувалися постійно. Подекуди деякі матеріали з точки зору сучасної лексики і семантики, стилістики видаються просто кумедними (рис. А.11). Наприклад, оголошення: *«Продаётся пустопорожнее место»*.

Або ж не менш абсурдним на наш час виглядає оголошення про продаж пресованого сіна з Чернігівської губернії (рис. А.11) чи полтавських окороків до свята, або «окончательной» продажу шпалер (рис. А.4).

Як і в сучасних газетах Херсона, знаходила тут місце і реклама, яка стосувалася статевого здоров'я та безпеки громадян. Наприклад, «шарики для дам предохранительные» вартістю 1 рубль (мал. Д.6), або про лікування статевого безсилля у чоловіків (рис. А.13).

Багато «тематичних» оголошень. Так, до свят багато щодо харчової продукції, косметики, подарунків, а також «аналогу» сучасного «мезиму» вино «Сен Рафаель»: *«Лучший друг желудка!»* Як раз тоді у 1909 р. лютувала холера у місті.

Зустрічається також туристична реклама.(рис. А.10)

Окрім того, досить цікавим є оголошення про продаж двох павичів, чи про виробництво «ледников» у тюрмі (рис. А.15).

Не проминула газету й інформація про створення парової, макаронної фабрики (мал. Д.8). Громадянам міста пропонували самим виготовляти напої за допомогою ароматичних «лепёшек», які можна було придбати в аптеці.

Можемо знайти «Сенсаційні» оголошення про появу пружинних матраців, продаж грамофонів, саней, велосипедів. Також поряд з оголошеннями умішувався і розклад руху пароплавів, потягів, метеоспостереження.

2.5. Листування з читачами як свідчення зв'язку з аудиторією

На сторінках газети майже щоналема знаходимо листи від читачів видання. Вище ми проаналізували один з листів, віднісши його до окремих авторських матеріалів, але зважаючи на різноманіття тематики дописів та роль, що вони відіграли у діяльності «Родного края», детальніше розглянемо цей бік існування видання.

До виникнення і популяризації радіо и телебачення газети були не лише джерелом інформації, а й органом, куди могли звернутися читачі по допомогу, звертаючи увагу на важливі соціальні та побутової проблеми міста. Зокрема досить частими були матеріали, присвячені благодійництву. Тут і окремі оголошення з проханням пожертвувати кошти дитбудинку на Забалці, одному з найбідніших районів Херсону на той час, і знаходимо навіть лист від одного з читачів, який відвідав заклад (№ 135, 23.06.1910 р.) Деякий пан П. Сагатовський відвідав «Приют-Ясли», де утримують і доглядають дітей бідних громадян міста щодня з 6 ранку до 6 вечора. Автор листа розповідає, що діти там отримують ранковий чай, сніданок, обід і вечерю. Утримання притулку обходиться приблизно у 25 рублів на місяць (погодьтеся, по тим міркам значна сума). Сагатовський звертається до жителів міста пожертвувати

кошти на утримання закладу: *«Нужна широкая материальная поддержка со стороны граждан города Херсона на это доброе дело».*

Окрім того, через видання по допомогу зверталися й окремі особи. Так у номері 38 від 18.02.1910 р. уміщено короткий лист Параскеви Альтіс, яка проживала на Забалці. Жінка пише, що залишилась вдовою після вбивства її чоловіка, тіло якого знайшли потім у річці. У вдови на руках залишилось 3 маленьких дітей і немовля. Нещасна захворіла і лежить в холоді. Дітей нікому нагодувати. У кінці листа Параскева просить допомоги у херсонців хоча б на час хвороби, дає свою адресу.

Ще одним зразком того, що газета була важливою ланкою між міщанами та владою, свідчить лист Івана Біленького, жителя 3-ої частини міста херсонському міському голові Миколі Миколайовичу (№ 136, 24.06.1910 р.), у якому автор від імені жителів Забалки (знову!) скаржить на будівництво на Базарній площі навпроти Забалко-Миколаївської церкви «безобразного загонного сарая». Херсонець наводить, як естетичні причини, так і санітарні, чому будівля не може стояти на площі. Окрім того, вона відбирає місце у селян, що приїзять торгувати «съестными припасами».

У 1909 – 1910 рр. у Херсоні, як і по всьому півдні країни, лютувала епідемія холери. На сторінках «Родного края» постійно подавалися статистичні дані про кількість померлих і хворих, повідомлялося про просування напасті від Житомира (на початку), а згодом до Херсона й Одеси. Про активну участь громадян міста у боротьбі з епідемією за допомогою преси свідчать листи у № 117 1910 р. та № 127 від 17.05.1910 р. У першому якийсь «Обыватель» пропонує свій спосіб боротьби із захворюванням, наголошуючи на його перевірності. Одну з причин хвороби автор вбачає у недоїданні, антисанітарії, фізичній втомі та недосипі, такими поширеними серед бідного населення. Обыватель радить організувати у місяцях скупчення бідноти і робочого люду гігієнічні їдальні, де люди перед і після роботи

могли поїсти гарячого і випити чаю не дорогим коштом, а не харчуватися зеленню та в'яленою рибою, запиваючи все це сирою водою. Окрім того, автор допису радить прикривати чистими покривалами продукти харчування на відкритих торгівельних ятках від пилу.

Другий лист – своєрідна скарга і намагання викрити шахрайство міської управи. Враження від засідання санітарно-виконавчої комісії міста. Анонім, сам будучи при медичній освіті, вражений, що до сих пір не запрошено на допомогу лікарям у боротьбі з холерою студентів-медиків, які вже провчилися 9 – 10 семестрів. Натомість працюють лише декілька осіб з 8-ма семестрами начитки та один студент, що провчився півроку за кордоном. Автор листа передає свою розмову з паном Фріке, головою комісії, та обурюється з приводу байдужості цієї людини до виконання своїх обов'язків.

Зустрічаються серед листів і досить компетентні дописи з найрізноманітніших тем. Так, наприклад, у числі 140 від 29.06.1910 р. уміщено лист А. Абберсона, представника заводів Р.Вольфа, з проханням розширити херсонську електростанцію. Автор зазначає, що недавно станція отримала у користування парову машину і необхідні робочі руки. Далі Абберсон порівнює якісні характеристики машин Дизеля і Вольфа. Автор листа дає компетентну характеристику роботи обох пристроїв, а також порівнює їхню собівартість і затратність, ефективність. Очевидно, що він рекомендує апарат виробництва Вольфа. Гадаємо, це праобраз прихованої реклами певною мірою, адже дуже нагадує «листи читачів» до сучасних газет з поміткою «реклама» про лікарські препарати, автомобілі та екстрасенсів.

Серед серйозних листів та оголошень з'являлися і досить кумедні з погляду нашого часу дописи, що ілюстрували не менш смішні ситуації. На сторінках газети велися навіть суперечки між читачами. Яскравим прикладом, на нашу думку, може слугувати ситуація, описана у листах з

№ 138 від 26.06.1910 р. та № 139 від 27.06.1910 р. У першому листі автор Спортсмен обурюється щодо відношення до свого песика, якого мало не задавили на циклодромі учасники змагань, а потім ще грубо перекинули через паркан. Відразу ж у наступному листі з'являється лист-відповідь від Веломотта, учасника перегонів, який обурюється з приводу зауважень першого автора і описує ситуацію зі свого боку: собаку наче хтось кинув під колеса його транспорту і спортсмен ледве зупинився, потім взяв песика і не знайшовши його хазяїна, просто пересадив через паркан. У подальших номерах закінчення цієї анекдотичної ситуації не надруковано.

2.6. Характеристика додатків газети «Родной край»

Як уже вище зазначалось, видання мало нерегулярні додатки: у 1906 – 1911 рр., 1913 – 1916 рр. входили телеграми «Родного края», бюлетень «Родной край». У 1910—1912 рр. – ілюстрований додаток до газети щотижнево по 4 сторінки.

У зв'язку з поганим станом підшивок, ми мали змогу ознайомитись з матеріалами 1906-1910 рр.

Додатки не мають конкретної назви. У більшості випадків це заголовки на всю сторінку «Прибавление к №... «Родного края» (рис. А.20), де зазначено номер газети, у комплекті з яким вийшов додаток. Рубрики у додатках виділені напівжирним шрифтом: готичним або курсивом. Матеріали розміщено на двох шпальтах (1 аркуш формату А3, приблизно) у 4 колонки, розділені між собою тонкими лініями. Під закінченням останнього матеріалу на дурій шпальті друкувалася фігурна віньетка. (рис. А.21)

Додаток до газети мав декілька постійних рубрик:

- «Телеграммы» - мала підрубрики «Государственная дума», де уміщувались звіти про засідання Державної думи; «Разныя», «Заграничныя» - про політичні, кримінальні події, світські хроніки

Російської Імперії та закордону у вигляді коротких хронікальних повідомлень.

- «Заграницей» - інколи подавалась без заголовка, а відразу матеріалом. Зазвичай розширена замітка або стаття про події закордоном.
- «Смесь» - ця рубрика з'являлась періодично. Зазвичай тут друкувалися матеріали загальнопізнавального характеру, літературні твори.

Загалом «Прибавление...» відображало зміст усієї газети. Можна зробити припущення, що тут друкували матеріали, яким просто не вистачило місця у виданні.

Матеріали про засідання думи дуже схожі на сучасні звіти у газетах, але все ще більше нагадують переказ подій, хоча автор вже докладно згадує усіх учасників поіменно, а також додає коментарі. Звіти ще зберігають елементи усної розповіді.

Зразковим у цьому плані є матеріал про засідання Державної Думи від 26 лютого про «смету» міністерства юстиції («Прибавление...», №47, 1910 р.) Матеріал являє собою дуже детальний переказ проходження засідання. Автор з абзацу під прізвиськом депутата коротко своїми словами передає його думки і позицію. Розповідається все, навіть зазначено, у який момент почалися оплески. Депутати один одного звинувачують у казнокрадстві та блазенстві, по черзі вимагають перерви чи продовження диспуту: *«В виду такого предложения трудовая группа предлагает отклонить бюджет министерства юстиции (рукоплесания слева)»* («Прибавление...», №47, 1910 р.) *« Колеповский заявляет, что речи Геднёва и Гучкова являются скоморошеством и представляют собой ход на лево (шум с лева и голоса: «Вон! Вон!»)»* («Прибавление...», №47, 1910 р.)

Досить цікавим є повідомлення про результати лотереї 1 березня у Петербурзі, розміщені у підрубриці «Разныя». Тут зазначено дату

проведення, номери квитків, а також величину виграшів, найбільший з яких складає 200 тисяч. (рис. А 21)

У підрубриці повідомлення дуже короткі і лаконічні. Зазвичай стосуються кримінальних тем і політичних. Тут повідомляється про пожежу в Петербурзі і про смерть генерала там же.

У додатку до № 123 від 1 червня 1910 р. «Разныя» поділено на тематичні розділи про вбивства, пожежі у Могильові та Житомирі, а також про епідемію холери на півдні України, зокрема зазначено скільки людей померло і захворіло в Одесі.

Досить цікавим є підпункт про стихійні лиха, де коротко розповідається про розлив річки Чити, ураган у Казані та наслідки страшного граду у Смоленську. У повідомленнях зазначено в рублях об'єми збитків та кількість жертв.

Серед повідомлень, присвячених відкриттю виставок, реформаторської церкви у Лодзі та інших подій, яскраво вирізняється телеграма помічена як «случайная» про температуру води в Азовському морі: +18 градусів: *«Погода удачная, заболеваний нет»* («Прибавление...», №123, 1910 р.)

Підрубрика «Заграничныя» представлена короткими повідомленнями про політичні і кримінальні події за кордом. Вбивства, міжнародні війни - все знаходить своє відображення. Із загальної тематики виділяються повідомлення про будинок, що обвалився у Львові 7 червня 1910 р. Було завалено близько 30 осіб, знайшли на той час лише 6 жіночих тіл («Прибавление...», №123, 1910 р.).

Але на нашу думку найбільш цікавим є анонімний матеріал «В Финляндии» («Прибавление...», № 47, 1910 р.), присвячений розвитку преси у тоді ще підвладній Російській Імперії країні.

Автор знайомить читачів із системою друкованих ЗМІ Фінляндії: «старофинские, младофинские, социалистические», – які і до сьогодні поділяються за партійним принципом у більшості випадків.

Газети розповсюджувались за підпискою, кожна мала своїх «агентів» у різних регіонах країни, які популяризували видання і поширювали видання серед читачів.

Тут же відображено суперництво між «старофінськими» газетами і «младофінськими», що були безкоштовними. Автор зазначає: видання виживають за рахунок публікації платних оголошень. Зокрема петербурзький окружний суд подавав об'яви про «торги» російською мовою до газети «KarJaP».

Загалом матеріал досить цікавий з погляду історії розвитку журналістики у світі. За жанром нагадує розширену замітку. Мова проста й дохідлива.

Яскраво вирізняються дві розширені замітки від коротких телеграм із тимчасової рубрики «По Руси», де уміщувалися передруки з інших видань.

Так репортажний, діалогічний характер має замітка «Пятигорск. Экспрориация по недоразумению» («Прибавление...» № 116, 1910 р.), у якій розповідається про невдалу спробу пограбувати крамницю пана Санікідзе наглядачем з п'ятигорської тюрми. Увесь випадок описано дуже жваво, використано діалоги. Матеріал нагадує уривок з художньої книжки, у чому ще більше запевняють слова на початку тексту: *«В действительности дело было так..»* Далі перед нами розгортається досить анекдотична ситуація-непорозуміння. До власника крамниці приходить молодий чоловік з аствою і вимагає грошей, Санікідзе запрошує його в середину і починає йому загрожувати зброєю, кличе свого брата, прибувають жандарми. Як пізніше виявиться, чоловік прийшов на прохання одного з ув'язнених.

Друга замітка ближча до проблемної. У ній розповідається про трагічний випадок у Петербурзі: вибух у лабораторії А.П. Серебрякова з виготовлення феєрверків. Страшна трагедія сталася на березі річки Чорної. Постраждало шестеро підмайстрів, один з яких – йому було

лише 12 років - згорів живцем у перший же день своєї роботи. У матеріалі зазначено імена усіх постраждалих, їхній стан здоров'я. Винним у нещасті визнали власника Серебрякова, який залишив підмайстрів без нагляду, вони почали поспішати і бешкетувати, що, власне, і стало причиною трагедії. Вразили слова постраждалих, коло яких на траві лежало тіло загиблого хлопчика, вкрите картонними коробками з-під феєрверків: *«Вчера приехал – сегодня сгорел!»*

Досить цікавим є вірш «Важный вопрос» у рубриці «Смесь» («Прибавление...» № 116, 1910 р.), присвячений темі літнього відпочинку і підписаний псевдонімом *Wega*.

Текст дає повний огляд популярних курортних зон Російської Імперії: автор у віршовій формі, звертаючись головним чином до дам, описує переваги та недоліки курортів Кавказу – шумних, веселих, там багато кавалерів у білих брюках, Фінляндії – тихі шхери, де не зустрінеш і живої душі, Прибалтики – сіре небо і море, німецька дисципліна, Криму – літня нестерпна спека, грайливі провідники.

Але серце автора належить Кавказу, тож він радить дамам рушати саме туди і забути про такі проблеми, як перемовини у Держдумі, відпочити від газетних заміток про хвороби и хлібозаготівлю, питань законодавства, нудних виїздів.

На нашу думку, основну цінність поезії вірша становить огляд курортів тогочасної Росії.

Додатки до газети «Родной край», не зважаючи на свій невеликий обсяг і нерегулярність, були непоганим доповненням основного змісту видання, продовженням його основної тематики, події світу і держави відображалися не стільки політичні, скільки світські та кримінальні.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши підшивки газети «Родной край» за 1906 – 1919 рр., систематизували матеріали видання за тематикою та авторським складом, мовним компонентом.

Дослідили тематичну структуру газети, пов'язавши з нею її верстку, зробили наступні висновки.

По-перше, умовно можна виділити три етапи виникнення преси на Херсонщині: адміністративні видання (20-30 рр. XIX ст.), видання для загальнодоступного читання (70-70 рр. XIX ст.), виникнення спеціалізованих видань (90 рр. XIX ст. – поч. XX ст.). Поступово збільшується кількість оригінальних публікацій.

Газета «Родной край (1906 – 1919 рр.)» видавалась у третій період розвитку преси на Херсонщині, редактором і засновником якої був П.І.Соколов, а видавцем – В. В. Теплов.

Тематична структура видання нерозривно пов'язана з історичними реаліями. На сторінках видання знайшли своє відображення події 1905-1906 рр., Перша світова війна, а також Жовтнева революція.

Газета спочатку друкувалася у Губернській типографії, згодом у приватних Ковалева, Заранкина, спадкоємців Ходушиної.

По-друге, рубрики в «Родном крае» мали досить хаотичний характер, постійно змінювались, тематично повторювали одна одну та змінювали своє положення на шпальтах. Лише ближче до кінця видання, вони стали більш упорядкованими. До постійних належали «Телеграф», «По Руси», «Из Русской печати», «Наши соседи», «Происшествия», «Театр и музыка», «Вести и слухи», «Суд», «Маленький фейлетон», «Порт», «Смесь».

Також друкувалися метеорологічні спостереження, розклад потягів і пароплавів.

Газета мала нерегулярні додатки. Так, у 1906-1911 рр., 1913-1916 рр. входили телеграми «Родного края», бюлетень «Родной край». У 1910—1912 рр. – ілюстрований додаток до газети щотижнево по 4 сторінки.

Петро Іванович Соколов був видатною людиною, меценатом. Заснував газету «Родной край», а також виділив кошти на побудову першої електростанції в Херсоні. На жаль, більшовицька влада не змогла оцінити великий внесок цієї людини для суспільства, тож меценат помер у безвісті та бідності. І до сьогодні архітектурною пам'яткою міста є його будинок.

Не зважаючи на тенденцію до анонімності, в газеті достатньо матеріалів, що можуть дати хоча б схематичне уявлення про її авторський склад, хоча більшість підписів – псевдоніми і криптоніми. Цікаві і неповторні зразки журналістської творчості дали В. В. Т., Монокль, Балагур, А.Кіль, Кнаб. Їхні дописи відзначаються інформативністю, лаконічністю, образністю. Дають змогу яскраво уявити ситуації, у більшості яких автор був очевидцем. Їх важко віднести до певного жанру. Щось середнє між репортажем, заміткою та нарисом.

Є ознаки зародження колумністики, наприклад, рубрика Монокля «Ескізи», або ж цикл нарисів Балагура «О том, о сём», який дечим нагадує уже започатковану традицію Л. Глібовим та Г. Квіткою.

Анонімні матеріали та передруки у більшості випадків л – невеликі за обсягом інформаційні замітки або хронікальні повідомлення. Вони більше належать до власне нормативної та аналітичної журналістики. Тут можуть бути листи до редакції, анонімні статті щодо проблем міста, кримінальна хроніка.

Цікавою є замітка про відкриття будівлі залізничного вокзалу.

Тематично матеріали газети дуже різноманітні, рубрики – непостійні, хаотичні, часто повторюють одна одну за замістом. Найцікавіші – авторські колонки «Ескізи», «Из блокнота», «По поводу», літературні «Фейлетон», «Смесь», «Театр и музыка».

Справжнім шедевром можна вважати різдвяні випуски «Родного края». На відміну від інших вони носять більш літературний характер, практично не ділиться на рубрики, але матеріали цікаві та актуальні: вірші, критичні статті, оповідання та новели.

Рекламні оголошення в газеті розміщені безсистемно, незалежно від тематики, хаотично. Розклади руху потягів та пароплав губляться серед реклами магазинів косметики, наприклад.

Цікавою сторінкою в історії видання газети стали листи читачів до редакції, що засвідчили активну участь громадян у житті міста (листи про холеру, наприклад), а також популярність і роль «Родного края» як способу боротися із несправедливістю. Сучасним газетам не вистачає такого своєрідного діалогу з аудиторією, що на нашу думку, зробило б їх популярнішими.

Видання мало нерегулярні додатки: у 1906 – 1911 рр., 1913 – 1916 рр. входили телеграми «Родного края», бюлетень «Родной край». У 1910—1912 рр. – ілюстрований додаток до газети щотижнево по 4 сторінки. Додатки продовжували загальну концепцію газети, висвітлюючи світські і політичні події світу, засідання Держдуми. Але тут майже не друкувалися матеріали, присвячені життю міста і його громадян.

Верстку першої шпальти можна вважати кращою за 1909 р. Загальна ж характеристика верстки всього видання – повна асиметрія. Хаотичність і, як наслідок, плутанина в текстах матеріалів.

Отже, структура, тематика газети «Родной край» була досить різноманітною. І не зважаючи на її провінційність, деяку наївність і мішанину в матеріалах, окремі дописи дійсно варті уваги і можуть стати

джерелом досвіду і творчого зростання, завдяки своїй образності, яскравості, подієвості, умінню декількома словами передати все. Історія виходу газети є прикладом не просто вдалого видавничого проекту, а й великої ролі ЗМІ у житті міста. «Родной край» є зразком співпраці громадян і преси, їхнього двобічного тісного зв'язку, якого не вистачає сьогодні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бэлий Д. Петро Соколов – рідному місту Херсону // Константи: Альманах соціальних досліджень. – ВАТ «ХМД», 2006 р. - № 1 (12).– 153 с. – С. 115 – 117.
2. Бэлий Д. Пётр Иванович Соколов: легенды и были // Недвижимость города, – 1997. – № 40. – С. 11.
3. Бэлий Д. Пётр Иванович Соколов: легенды и были // Недвижимость города, – 1997. – № 41. – С. 9.
4. Видано в Херсоні: 1842 – 1942: Кат. Місцевого друку /ХОУНБ ім. О.Гончара; Авт.-уклад. Ленсберг О.В.; Відп. Ред. Зелена Л.І. – Херсон: ВАТ «Херсонська міська друкарня», 2009. – 200 с. – С. 6 – 7.
5. Газеты Херсона // Мой город – Херсон. – Режим доступу: <http://www.mycity.kherson.ua/gazety.html>
6. Державний архів Херсонської області, ф. Р – 629, оп. 1, спр. 1, арк. 60.
7. Державний архів Херсонської області, ф. Р – 1887, оп. 3, спр. 205, арк. 13.
8. Державний архів Херсонської області, ф. Р – 944, оп. 1, спр. 2, арк. 60.
9. Животко А. Історія української преси / Упоряд., авт. іст.-біогр. Нарису та приміт. М. С. Тимошик. – К.: Наша культура і наука, 1999. – 368 с.
10. Здоровега В. Й. Теорія і методика журналістської творчості: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Львів: ПАІС, 2004. – 268 с.
11. Іванов В. Ф. Техніка оформлення газети: Курс лекцій. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. – 222 с.

12. Из истории Херсона. Особняк мецената Соколова. // Таврия News інформаційне агентство. – Режим доступа: <http://tnua.info/analitika/3153-iz-istorii-xersona-osobnyak-sokolova.html>
13. История городов и сел Украинской ССР: В 26 т. Херсонская область / АН УССР. Ин-т истории; Гл. редкол.: П. Т. Тронько (пред.) и др. – К.: Гл. ред. Укр. сов. энцикл. АН УССР, 1983. – 667с.
14. Михайлин І. Л. Історія української журналістики ХІХ століття: Підручник. – Київ: ЦУЛ, 2002. – 832 с.
15. Місцеві газети у фондах Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. О.Гончара, 1865 – 2009: каталог / уклад. Зелена Л. І. – Херсон: 2001. – 269 с. – С. 13-15.
16. Отчет комиссии по устройству электрического освещения в городе Херсоне. – Херсон, 1910. – С. 2-5.
17. Первые газеты Херсона – Режим доступа: http://www.artkavun.kherson.ua/pervye_gazety_hersona.htm
18. Пиворович, В. Б. Улицами старого Херсона: альбом / В. Б. Пиворович, С. А. Дяченко. - Херсон : Персей, 2002. - 196 с.: ил.
19. Пресса далекая и близкая // Захаров Александр 2006-2008 // Публикации и книги //Мой город – Херсон. – Режим доступа: <http://www.mycity.kherson.ua/avtory-ag/zaharov/pressa.html>
20. «Родной Край» // Газеты Херсона // Мой город – Херсон. – Режим доступа: <http://www.mycity.kherson.ua/gazety/r-kрай.html>
21. "Родной край" за 1917 рік // Старий Херсон. – Режим доступа: <http://unr.at.ua/photo/2>
22. Тертычный А. А. Жанры периодической печати Учебное пособие. — М.: Аспект Пресс, 2000 - 310 с.
23. Тимошик М. С. Книга для автора, редактора, издавця: практ. посіб. / М.С. Тимошик. — 2-ге вид., стереотипне. — К. : Наша культура і наука, 2006. — 560 с.

24. Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. — К. : Наук. думка, 2007.— 288с. – Режим доступу: <http://www.madslinger.com/mova/pravopys-2007/index.html>
25. Хронологическая летопись // «Таврида». – Режим доступу: http://tavrida.in.ua/history/?section=gel_dor
26. Шушляннікова Н.В. Духовне життя Херсонщини ХІХ – поч. ХХ ст. // Південний Архів.(історичні науки)- Вип.6. - Херсон: ХДПУ, 2002.- С.99-102.
27. Шушляннікова Н. В. Культура Херсона ХІХ ст. // Збірник наукових праць "Південний архів" // Міністерство освіти і науки України; Херсонський державний університет, Історичний факультет; Державний архів Херсонської області. – Історичні науки. – Вип. 12. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2003. - 260 с.
28. Шушляннікова Н. В. Основні напрямки історичних досліджень друкованих видань України та її Півдня ХІХ – поч. ХХ ст. // Збірник наукових праць. –Вип.6 – 7. – Херсон: Айлант, 2000.
29. Шушляннікова Н. В. Про створення та життя преси в Херсонській губернії // Шушляннікова Н. В. Розповіді із історії херсонського краю: Монографія. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2003. – 207 с., іл. – С. 94-101.
30. Шушляннікова Н. В. Щодо поповнення списку періодичних видань півдня України ХІХ – поч. ХХ ст.. //Зб. наук. праць. – Вип. 6 –7. – Херсон: Айлант, 2000. – С. 79-84.

